

Ruimtelijk Arrangement Limburg

'Afspraken voor samenhangende ruimtelijke opgaven'

provincie
Limburg

Ruimtelijk Voorstel
Limburg

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Voorontwerp
Nota Ruimte

1. Afspraken voor samenhangende ruimtelijke opgaven

1.1 Schaarse ruimte eerlijk verdelen: samenwerken aan ruimtelijke ordening

Ruimte is een schaars en waardevol goed. De grote opgaven waar Nederland en de provincies voor staan hebben allemaal ruimtelijk consequenties, waaronder: de bouw van 100.000 woningen per jaar, de ombouw van fossiele naar duurzame energie, de inzet op een circulaire economie, perspectief voor de landbouw, herstel en verbetering van de natuur en waterkwaliteit, zorgen voor bereikbaarheid en mobiliteit, borgen van onze gezondheid, zorg dragen voor nationale veiligheid, rekening houden met water en bodem en anticiperen op de effecten van klimaatverandering. Deze opgaven vragen - naast ruimte - integrale samenhangende afwegingen die moeten leiden tot robuuste ruimtelijke keuzes die uiteindelijk neerslaan op ieder erf en perceel. Daarbij moeten gemeenten, waterschappen en provincies samen met de inwoners en het Rijk aan de slag om resultaat te behalen. Dit vraagt goede samenwerking tussen de overheden.

Zonder keuzes hebben we meer fysieke ruimte nodig dan er in Nederland beschikbaar is. Als we keuzes maken, slim combineren en een integrale aanpak hanteren, is het mogelijk om een balans vinden tussen het beschermen van een veilige en gezonde leefomgeving en het optimaal benutten van de ruimte om ontwikkeling mogelijk te maken. Daarom herneemt het Rijk tezamen met de medeoverheden regie op de ruimtelijke inrichting van Nederland. Om hier invulling aan te geven werkt het Rijk aan de Nota Ruimte als zelfbindende omgevingsvisie. Het streven is erop gericht om de ontwerp Nota Ruimte na de zomer te publiceren. Provincies en gemeenten zijn verantwoordelijk voor hun eigen omgevingsvisies. Zo werkt de provincie Limburg aan de aanscherping van de POVI dit jaar. Alle visies tezamen bevatten de ruimtelijke keuzes voor 2030, 2050 en 2100.

Om de afstemming op ruimtelijk vlak interbestuurlijk te borgen, werken we aan het programma NOVEX. Dit programma geeft deze afstemming vorm door in 16 NOVEX gebieden specifiek samen te werken richting een uitvoeringsagenda en door met alle 12 provincies te werken aan het maken van afspraken in de Ruimtelijke Arrangementen tussen Rijk en Provincies.

1.2 Ruimtelijk arrangement: wederkerige bestuurlijke afspraken

In dit ruimtelijk arrangement maken Rijk en provincie Limburg wederkerige bestuurlijke afspraken om nationaal en provinciaal beleid beter af te stemmen en mogelijk zo sneller tot uitvoering van ruimtelijke opgaven in provincies te komen. Dit wordt gedaan op basis van ruimtelijke voorstellen die provincie Limburg begin 2024 heeft aangeboden, nationale programma's (startpakket) en de Nota Ruimte die in voorbereiding is. Provincie Limburg heeft gezorgd voor afstemming met gemeenten en waterschappen. Alle opgaven landen immers uiteindelijk in gemeentes.

Het doel van het ruimtelijk arrangement is om de ruimtelijke vertaling van maatschappelijke opgaven op nationaal en provinciaal niveau op elkaar af te stemmen. Zo wordt er gebouwd aan een gezamenlijke agenda voor ruimtelijke ordening. Dit moet bijdragen aan de realisatie van ruimtelijke opgaven in elke provincie en aan het versterken van de samenwerking tussen Rijk en provincies. Dat is nodig omdat steeds vaker sprake is van complexe en schurende ruimtelijke opgaven en de schaarse ruimte eerlijk moet worden verdeeld. Binnen provincies vallen verschillende nationale en regionale opgaven samen, wat vraagt om goede afstemming.

Er zijn gezamenlijke afspraken¹ gemaakt over de inhoud van het ruimtelijk arrangement, het proces van totstandkoming en het cyclisch proces van monitoring en aanpassing. De minister van VRO sluit namens het kabinet de ruimtelijke arrangementen met provincies tijdens de BO's Leefomgeving in juni 2025 en committeert daarmee ook de collega bewindspersonen aan de uitvoering van de gemaakte afspraken.

1.3 Ruimtelijke afspraken

In dit ruimtelijk arrangement wordt ingezoomd op de samenhangende ruimtelijke opgaven waar Rijk en provincie in het eerste ruimtelijk arrangement afspraken over willen maken. Dat zijn samenhangende ruimtelijke opgaven tussen nationale en provinciale programma's. Ook de samenhang met of tussen Novex-gebieden (in Limburg: De Peel en Zuid-Limburg) maken onderdeel uit van het Ruimtelijk Arrangement. Basis vormen de afspraken in het BO Leefomgeving en DO-NOVEX.

¹ Notitie 'Productbeeld en Proces Ruimtelijk Arrangement', is vastgesteld in het BO VRO van 12 december 2024 en vervolgens is vastgesteld door het IPO-bestuur op 16 januari 2025

In de afspraken zit onderscheid op schaalniveau. Daarnaast wisselt het type afspraak. Zo zijn meerdere afspraken onderzoekend van aard, daar waar we eerst (meer) zicht moeten hebben wat er speelt en hoe we hiermee om willen gaan. Waar we dit al meer in beeld hebben, maken we afspraken over wederkerig, ruimtelijk beleid. Rijk en provincie geven daarbij aan waar dit beleid een plek krijgt (bijvoorbeeld aanhakend op de lopende trajecten Nota Ruimte en Provinciale Omgevingsvisie) en hoe we dit samen, ter ondersteuning van elkaar, gaan uitwerken. We maken, daar waar mogelijk, concrete afspraken over de uitvoering. Tot slot maken we hier afspraken in het kader van een eerste ruimtelijke arrangement. Voor sommige potentiële afspraken zal de tijd niet rijp zijn. Deze zullen worden meegenomen in de verdere uitwerking naar een eerstvolgend arrangement.

Sommige uitwerkingsvragen worden in andere kaders opgepakt. In deze gevallen is hier wel een verwijzing naar gemaakt. De belangrijkste kaders zijn hieronder uiteengezet.

- Nota Ruimte: nationale structurerende keuzes worden opgenomen in de Nota Ruimte.
- Nationale programma's: sectorale afspraken worden direct door het nationaal programma zelf opgepakt.
- NOVEX-gebieden & verstedelijkingstrategieën: gebied specifieke afspraken worden gemaakt in het kader van de Uitvoeringsagenda's of de verdere uitwerking van de verstedelijkingsstrategie.

1.4 Prioriteiten Provincie Limburg: het eerste Ruimtelijk Arrangement

In het eerste ruimtelijk arrangement is gekeken naar de belangrijkste ruimtelijke thema's volgend uit DO NOVEX /BOL.

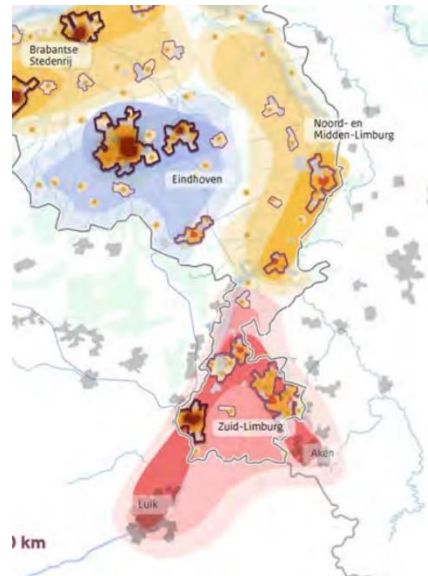
1. Beweging naar sterke steden, dorpen en regio's
2. Havens en industriële clusters
3. Ruimte voor energie
4. Bundelen en clusteren van goederen en grondstoffenvervoer
5. Ruimte voor Defensie
6. Water: Zoetwaterbeschikbaarheid, kwaliteit en veiligheid
7. Ruimte voor landbouw en natuur
8. Cultuurlandschap
9. Grensoverschrijdende RO
10. Data-uitwisseling

2.2 Afspraken Provincie Limburg

2.2.1. Beweging naar sterke steden, dorpen en regio's

Ruimtelijke strategie voorontwerp Nota Ruimte

Richting 2050 en 2100 willen we veel meer dan voorheen de kwaliteiten en aanwezige potenties in alle Nederlandse regio's, steden en dorpen benutten en versterken, met als doel een goede balans tussen ecologische, economische en sociale aspecten. In 2050 is de regionale ontwikkeling van ons land meer in balans gebracht. Dat geldt voor zowel de verschillende regio's intern als voor de regio's onderling. Hiervoor willen we autonome ontwikkelingen slim benutten en geleiden. Dit levert een ruimtelijk beeld op waarin alle regio's en steden een passende plek hebben in het grotere geheel en een onderscheidende bijdrage leveren

Richting 2050 zal het relatieve zwaartepunt van de verstedelijking in ons land verschuiven richting het noorden, oosten en zuiden. Dat betekent dat een aantal regio's, die nu nog een klein aandeel hebben in de verstedelijkingsopgave, sterker zullen groeien. Zo brengen we meer balans in de ontwikkeling van de regio's onderling en zorgen we er tegelijk voor dat we binnen die regio's de kwaliteit van leven verbeteren. We willen daarvoor veel meer ook de regio's in het noorden, oosten en zuiden aanspreken. Door de grootstedelijke kracht van de Randstad te versterken met de daaromheen gelegen Bandstad. En door aan te sluiten bij de onderscheidende ruimtelijk-economische ontwikkeling van stedelijke regio's in het noorden, oosten en zuiden van ons land, die daarmee een veel grotere rol krijgen in de verstedelijkingsopgaven.

Voor de (Stedendriehoek) en de Limburgse steden gaan we samen met de regio's werken aan een verstedelijkingsstrategie. De regionale inzet op verdere verstedelijking is afhankelijk van kansen en beperkingen vanuit water, bodem, landschap, erfgoed, natuur en mobiliteit. Er zit in veel van de hier genoemde regio's nog ruimte in het mobiliteitssysteem om verplaatsingen op te kunnen vangen. Maar op de netwerken binnen en richting de Randstad dreigen al snel knelpunten te ontstaan. Mede om die reden is een steviger inzet op ook de economie in deze regio's nodig. Uitgangspunt is immers dat verplaatsingen over langere afstanden worden beperkt. De beschikbare ruimte in het mobiliteitssysteem benutten we optimaal door meer geconcentreerde verstedelijking rond mobiliteitsknopen, waarmee het gebruik van openbaar vervoer, en voor kortere afstanden lopen en fietsen, wordt gestimuleerd.

De Nota Ruimte zet in op een regionaal gedifferentieerde ruimtelijke ontwikkelstrategie. Deze valt uiteen in de types: vitaliseren, initiëren, stimuleren, transformeren en accommoderen. In alle regio's in Nederland wordt gestreefd naar een goede balans tussen wonen, werken, voorzieningen en groen. Met de juiste mobiliteit op de juiste plaats. En rekening houdend met het water- en bodemsysteem. Als uitwerking van de Nota Ruimte zetten we de bestaande inzet in verstedelijkingsgebieden voort en verbreden we deze met enkele nieuwe integrale verstedelijking strategieën. Hierin werken Rijk en regio samen aan een gebalanceerde ontwikkeling van die regio.

In het Voorontwerp Nota Ruimte wordt er voor de steden in Limburg Centraal onderscheid in het VISTA model gemaakt tussen Weert 'Accommoderen' (onderdeel van de regio Eindhoven), Venlo en Roermond (Noord en Midden Limburg) 'Stimuleren' en Sittard, Heerlen en Maastricht (Zuid Limburg) 'Initiëren'.

Samenhangende opgaven Limburg

In Limburg wordt vooruitgekeken naar de mogelijkheden voor woningbouw bovenop de woondeal afspraken. Dit wordt breder opgepakt dan door alleen te kijken naar woningbouw. Rijk en de provincie Limburg hebben afgesproken om gezamenlijk de verstedelijkingsstrategie 'Limburg Centraal' uit te werken. Het gaat om de verstedelijking gevormd door de ontwikkeling van de omgeving nabij de zes intercystations (Weert, Venlo, Roermond, Sittard-Geleen, Heerlen en Maastricht). Dit zijn locaties die goed bereikbaar zijn en bedoeld voor woningzoekenden uit Limburg en daarbuiten. In Limburg Centraal zal gewerkt worden aan een strategie waarbij wonen en werken met elkaar in balans zijn. Samen met groenblauwe dooradering, klimaatadaptatie, netcongestie en mobiliteit. Zuid-Limburg ontwikkelt zich met name op basis van een eigen onderscheidend ruimtelijk economisch profiel en binnen de landsgrensoverschrijdende context.

Voor Noord- en Midden-Limburg geldt dat de verstedelijkingspotentie mede wordt beïnvloed door de verdere groei van de Brainport Eindhoven. Weert op schakelpunt Brainport (accommoderen) en Roermond en Venlo (stimuleren).

In het BOL van november 2024 is het startsein voor verstedelijkingsstrategie Limburg Centraal gegeven met de volgende uitgangspunten:

- Rijk en regio zien beiden kansen voor verstedelijking volgens Limburg Centraal tot 2040 en trekken hierin samen op conform het Plan van Aanpak op Hoofdpijnen Limburg Centraal.
- Partijen starten met de ontwikkeling van een Verstedelijkingsstrategie Limburg Centraal; voor woningbouw, economie, groen/blauw, klimaatadaptatie, netcongestie en mobiliteit(transitie).
- Rijk en provincie delen de kosten van het opstellen van de verstedelijkingsstrategie.
- De inzichten die we in dit proces ophalen benutten we als input voor de (ontwerp) Nota Ruimte.
- Eveneens stellen gemeenten, met medewerking van provincie en Rijk, in 2025 Business Cases op voor de zes stationsgebieden om verder vorm en inhoud te geven aan het zoekgebied Grootschalige Woningbouw. De kosten van de businesscases worden door de provincie en de gemeenten gedragen.
- Rijk en regio werken samen volgens de in het PvA overeengekomen governance-structuur; diverse ministeries (o.a. VRO, EZK, I&W)

De betekenis van de VISTA strategie voor deze regio's en de relatie tussen de regio's en binnen Limburg Centraal moeten we gezamenlijk verder uitdiepen.

Afspraken Ruimtelijk Arrangement

Afspraken Verstedelijking

- Rijk en regio hebben afgesproken om samen te werken aan de verstedelijkingsstrategie Limburg Centraal om invulling te geven aan een belangrijk deel van de toekomstige provinciale woningbouwopgave en -ambities richting 2050, welke samengaat met andere ruimtelijke belangen.
- Bij de uitwerking van de verstedelijkingsstrategie Limburg Centraal wordt o.a. gekeken hoe wonen-werken in balans met elkaar kan gaan groeien. Om het economisch perspectief en kansen goed te borgen is een duidelijke visie nodig. Zowel aan rijkszijde (REV, Reos SNN) als aan provinciale zijde (Economische visie 2050) wordt hieraan gewerkt. Rijk en regio gebruiken de beschikbare input uit deze trajecten en blijven elkaar opzoeken tijdens dit proces.

Samenhang verstedelijking Zuid Nederland

- Daily urban systems stoppen niet bij bestuurlijke (provinciale) grenzen. Brabant en Limburg werken dan ook als goede burens steeds meer samen aan verstedelijking in Zuid-Nederland. De samenwerking met het Rijk wordt vormgegeven via Limburg Centraal en Stedelijk Brabant. Bij het BOL 2025 biedt Brabant propositie aan en Limburg stuurt ter kennisname hun stand van zaken mee. Beiden werken deze verder uit richting BO MIRT 2025.

Limburg Centraal

De verdere uitwerking van de gezamenlijke verstedelijkingsstrategie Limburg Centraal is belangrijk onderdeel van het totale verstedelijkingsverhaal van Limburg. Hierin trekken rijk, provincie en gemeenten reeds gezamenlijk op. Ook op het BOL 2025 worden hier afspraken over gemaakt, die via een eigen governance zijn voorbereid en ingebracht. Het totaal aan afspraken worden onder de noemer Limburg Centraal besproken op het BOL en ook onder die noemer afgesproken. Vanwege de betekenis van Limburg Centraal zijn hieronder wel enkele belangrijke afspraken van dit traject uitgelicht. Na het BOL zal de verdere uitwerking van het totaal aan afspraken weer via governance Limburg Centraal in gezamenlijkheid worden opgepakt

*Onderstaand een deel van de afspraken BOL 2025 voor Limburg Centraal.
Hieronder is een uitsnede gemaakt van het totaal aan afspraken voor Limburg Centraal, de uitsnede is gericht op die afspraken die passen bij de scope van het ruimtelijk arrangement.*

Rijk en regio:

- *Constateren dat de totstandkoming van de Verstedelijkingsstrategie Limburg Centraal en de Businesscase Limburg Centraal in het kader van zoekgebied grootschalig voortvarend wordt opgepakt;*
- *Constateren dat Limburg Centraal aansluit op de koers uit het Voorontwerp Nota Ruimte om richting 2050 een relatief een groter deel van de groei- en verstedelijkingsopgave in het zuiden van het land te laten landen en daarmee tevens een substantiële bijdrage levert aan de nationale woningbouwopgave;*
- *Nemen in het proces om te komen tot een gezamenlijk beeld van regionaal grootschalige woningbouwlocaties de locaties mee die thans in uitwerking zijn in Limburg Centraal;*
- *Stellen vast dat ze conform het Plan van Aanpak Limburg Centraal verder werken naar agendering van het Verstedelijkingsconcept op het BO MIRT 2025 en streven naar vaststelling van de Verstedelijkingsstrategie in het BO Leefomgeving 2026.*
- *Rijk en regio brengen als onderdeel van de verstedelijkingsopgave aan de hand van de 'frontrunners' businesscases uit Limburg Centraal voor het BO MIRT 2025 in kaart wat de boven- en binnenplanse tekorten zijn voor de gebiedsontwikkelingen van de 6 afzonderlijke steden. Aan de hand van de kamerbrief d.d. 19 mei 2025 ("Financieel instrumentarium woningbouw") wordt gekeken in hoeverre deze tekorten met het bestaand instrumentarium gedekt kan worden. Hierbij verkennen Rijk en regio ook de mogelijkheid om een integraal budget te realiseren ten behoeve van de verstedelijkingsopgave.*

Vista-strategie

- Rijk en provincie stellen gezamenlijk vast dat de VISTA indeling past bij de ruimtelijke kenmerken van deze regio's in de provincie Limburg en onderschrijven de strategische inzet van de regionaal gedifferentieerde ruimtelijke ontwikkelstrategie
- Rijk en provincie spreken af dat deze strategische inzet doorwerking vindt op keuzes en afspraken die gemaakt worden in het kader van de actualisatie van de woondeals, actualisatie POVI
- Rijk en provincie spreken af dat VISTA model in Limburg vanuit de kaders in samenwerking nader worden geconcretiseerd en gebied specifiek gemaakt in de Novex gebieden en verstedelijkingsstrategie Limburg Centraal.

Woningbouw

De Woningbouwopgave in Nederland is groot, op de korte termijn is de ambitie de realisatie van 100.000 woningen per jaar. Een ambitie die door alle betrokken partijen op de Woontop van 11 december 2024 is bekrachtigd en waartoe het Rijk in de voorbijgegangene jaren diverse afspraken heeft gemaakt met provincies, gemeenten, corporaties, marktpartijen en investeerders, waaronder de Woondeals en de Woontopafspraken. Ook richting 2050 blijft de woningbouwopgave groot. De woningbouwopgave na 2030 vraagt hierbij om een nationale integrale visie gericht op zowel de verwachte kwantitatieve als kwalitatieve woonbehoefte. Hierbij dienen nadrukkelijk ook factoren zoals de identiteit van de regio's, economische en demografische ontwikkelingen in de verschillende regio's in ons land te worden meegewogen, evenals de keuze die worden gemaakt in de Nota Ruimte. Een visie die samen met provincies een provinciale doorvertaling zal krijgen.

- Rijk en provincie spreken af om gezamenlijk invulling te blijven geven aan de realisatie van de reeds afgesproken woningbouwambities en acties ter bevordering van de Woningbouw, zoals opgenomen in onder andere de Woondeals en de Woontopafspraken van 11 december 2024. Met erkenning van ieders eigen rol en verantwoordelijkheden, waarbij aandacht is voor de noodzakelijke randvoorwaarden behorende bij de woningbouwopgave en te blijven werken aan passende oplossingen.

Interactie Stedelijk Brabant/Brainport / De Peel

- In het oostelijk deel van Brabant (en Noord- en Midden Limburg) werken overheden samen aan de opgave voor NOVEX gebied De Peel. Deze samenwerking richt zich op revitalisering van het landelijk gebied. Partijen hebben een ontwikkelperspectief geschetst voor 2050 en werken aan een regionale investerings- en uitvoeringsagenda. In het oostelijk deel van Brabant wordt ook gewerkt aan Stedelijk Brabant. De betrokken Peelgemeenten worden via Stedelijk Brabant betrokken bij de uitwerking via uitvoeringsagenda Stedelijk Brabant. Over het overlappende gebied Peel/ Stedelijk Brabant heeft eerder afstemming plaatsgevonden over de verstedelijkingsopgave in relatie tot de plattelandsopgave en zal aanvullend nog een proces afspraak worden gemaakt.

Groen in en om de stad

Rijk, provincies en gemeenten werken aan Groen in en om de stad (GIOS). Groen is voorwaardelijk voor de verstedelijkingsopgave en draagt bij aan leefbaarheid, gezondheid, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Gemeenten en grondeigenaren zijn hierin de eerstverantwoordelijken voor aanleg, beheer en onderhoud. Voor de overgangen naar landelijk gebied zijn dit ook de provincies.

Het Rijk werkt in lijn met de NOVI met diverse medeoverheden aan groen in en om de stad, gericht op het versterken van aanbod en kwaliteit van het groen in de stad en verbetering van de aansluiting op het buiten stedelijke groen. Verbinding tussen de schaalniveaus van lokaal, regionaal en landelijk is daarbij van belang. Gemeentes worden met de aanpak uit de handreiking GIOS gestimuleerd om deze opgave ook in gemeentelijk beleid mee te nemen. Daarnaast draagt de inzet vanuit groen in en om de stad bij aan het behalen van de doelstellingen van artikel 8 Stedelijke ecosystemen uit de EU Natuurherstelverordening. Op rijks- en Europees niveau lopen diverse trajecten in relatie tot 'groen in en om de stad'. De resultaten van deze trajecten vertalen de samenwerkende partijen, waar mogelijk, naar uitvoeringsafspraken voor Limburg Centraal.

- Principe van nabijheid/ toegankelijkheid (mensgericht): Rijk en Limburg zetten vanuit het belang voor verstedelijking, recreatie, gezondheid en klimaatadaptatie in op robuuste verbindingen tussen stedelijk en niet-stedelijk gebied; mogelijk goed te combineren met langzame verkeersroutes en groenblauwe dooradering.
- Principe van aansluitende structuren (natuurgericht): Rijk en Limburg zetten vanuit biodiversiteit in op groenblauwe structuren, die op de verschillende schaalniveaus op elkaar aansluiten: nationaal, regionaal/provinciaal als op lokaal/gemeentelijk niveau.
- Principe van meervoudig ruimtegebruik: Rijk en Limburg zetten zoveel mogelijk in op meervoudig ruimtegebruik. Waar mogelijk worden slimme functiecombinaties gemaakt en efficiënt ruimtegebruik met behoud van ruimtelijke kwaliteit.
- Het Rijk inventariseert op welke middelen op Europees niveau voor deze opgave potentieel aanspraak kan worden gemaakt, als onderdeel van het breder in beeld brengen van Europese financieringsmogelijkheden in het kader van de Natuurherstelverordening.

2.2.2. Havens en industriële clusters

Ruimtelijke strategie Voorontwerp Nota Ruimte

We zetten in op een samenhangende ontwikkeling van energie, economie en mobiliteit, waarbij we de verschillende netwerken en clusters met elkaar verbinden en optimaal benutten. Op die manier worden energiebronnen en ruimte- en energie-intensieve functies in samenhang beschouwd en worden vraag en aanbod zoveel mogelijk bij elkaar gebracht. Het bestaande systeem voor energie, economie en goederenvervoer met netwerken, clusters en overslagpunten biedt daarvoor een goede basis.

De ruimtelijke strategie die we hierbij hanteren bestaat uit vier ruimtelijke principes die we toepassen op drie schaalniveaus. De beweging naar een duurzame en circulaire samenleving vraagt om inzet op lokaal (schaalniveau van de wijk en het bedrijventerrein), regionaal (logisch samenhangende regio's) en (inter)nationaal schaalniveau (de nationale netwerken en clusters en de internationale uitwisseling). Een integrale strategie voor deze schaalniveaus, waarin de schaalniveaus met elkaar zijn afgestemd en elkaar versterken brengt de ambitie van klimaatneutraal en circulair dichterbij.

De vier ruimtelijke principes vormen de basis voor de ruimtelijke uitwerking van de beweging die we inzetten. Ze geven nadere invulling aan de drie leidende principes in de Nota Ruimte (niet afwentelen, meervoudig ruimtegebruik, gebiedskenmerken centraal) en maken ze specifiek voor deze beweging: Waar mogelijk besparen op gebruik van energie en grondstoffen; Vraag en aanbod in samenhang optimaliseren; Beter benutten en beschermen van het bestaande; Strategisch uitbreiden.

Samenhangende opgave

De haven- en industrieclusters zijn cruciaal voor een succesvolle klimaat- en energietransitie van de basisindustrie. De energie-intensieve industrie is geconcentreerd in vijf clusters van nationaal belang: één daarvan is gelegen in Limburg, namelijk Chemelot. De haven- en industrieclusters gaan een bijdrage leveren aan het behalen van onze nationale CO2-doelstelling en de leefbaarheid in Nederland, en zijn tegelijkertijd van groot belang voor onze huidige en toekomstige welvaart. De industrieclusters vormen een bron van directe en indirecte werkgelegenheid. R&D, innovatie en productiviteitsgroei zijn essentieel voor de klimaat- en energietransitie. Ook wanneer we een circulaire economie hebben, blijven deze gebieden cruciaal. Ze zijn immers nodig voor de grootschalige verwerking, waaronder op- en overslag, van grondstoffen en materialen. Om deze ontwikkeling naar een circulaire economie te faciliteren is in en om de haven- en industriegebieden additionele (milieu-) ruimte nodig. Zo kunnen deze gebieden een blijvende bijdrage leveren aan de vraag om meer open strategische autonomie, de circulaire transitie, de energietransitie en de verduurzaming van de bestaande industrie en nieuwe industrie. Met daarmee borging voor de toenemende maatschappelijke aandacht voor een gezonde en veilige leefomgeving.

Het *Limburgs Bod voor een Duurzaam Chemelot* (juni 2024) is een breder actieplan om meer grip te krijgen op de duurzame ontwikkeling van het chemiepark en bevat verschillende samenhangende onderdelen op het gebied van innovatie, verduurzaming en (energie-)infrastructuur. De realisatie van een aftakking van de DRC naar Chemelot en tijdige realisatie van het nieuwe hoogspanningsstation 380kV Graetheide zijn twee onderdelen van dit Limburgs Bod en dragen bij aan de doelstelling om Chemelot en Zuid-Limburg versneld te verduurzamen en het concurrentievermogen te versterken; de eerste via bijdrage aan beschikbaarheid van de juiste (groene) grondstoffen en de tweede via bijdrage aan energie-infrastructuur en uitbreiding van het elektriciteitsnet. Chemelot staat voor de opgave het cluster te versterken en te verduurzamen. Als onderdeel daarvan trekken we ook de komende periode verder samen op met het cluster en de provincie Limburg via (maatwerk-/cluster) gesprekken om de onderdelen uit het Limburgs Bod verder uit te werken en te concretiseren.

Afspraken Ruimtelijk Arrangement

- Rijk en medeoverheden spannen zich in om meer fysieke ruimte te creëren voor functies met een hoge milieucategorie. Het Rijk (met EZ als trekker) onderzoekt hiervoor of er

regelgeving m.b.t. minimale milieucategorie kan worden opgesteld, zodat provincies en gemeenten meer instrumenten hebben om te sturen op de invulling van bedrijvigheid in de industrieclusters.

Samenhangend netwerk van havens en industrie.

- Mogelijke oplossingsrichtingen voor de vraagstukken in de haven- en industrieclusters inclusief samenhang tussen de clusters en met de (inter)nationale netwerken, voortbouwend op het lopende onderzoek Ruimte voor Verduurzaming van de industrie worden beschouwd in ontwerpend onderzoek. Onderdeel daarvan is óók Chemelot; alhoewel dit geen zeehavengebied is – wel is er de haven van Stein - gelden er sterk vergelijkbare opgaven en vraagstukken. Daarnaast wordt de opgave in een bredere context gezien; in de ruimtelijke strategieën nemen we de potentie van andere locaties in Nederland, de cruciale netwerken naar het achterland (boven- en ondergronds) en de positie in Noordwest Europa mee (ook t.o.v. andere haven- en industrieclusters). Haven- en industrieclusters worden betrokken bij de uitwerking.

Havens in Europees verband

- Het rijk (IenW) brengt desgevraagd de provincie Limburg op de hoogte van de ontwikkelingen rondom de door Europa ingezette Europese havenstrategie.

2.2.3. Ruimte voor energie

Ruimtelijke strategie voorontwerp Nota Ruimte

Het energiesysteem is essentieel voor ons welzijn en de welvaart in onze samenleving. Hoe we wonen, werken, reizen en produceren, wordt voor een belangrijk deel door het energiesysteem bepaald. Onze huidige manier van samenleven en onze welvaart is in belangrijke mate bepaald door het fossiele energiesysteem dat we in de vorige eeuw hebben gebouwd. Het energiesysteem van de toekomst moet Nederland in staat stellen duurzaam economisch krachtig te zijn. Het gaat daarbij ook om het verminderen van de afhankelijkheid van andere landen buiten de EU, om zo de leveringszekerheid en betaalbaarheid van energie te beschermen. Verduurzaming van de energievoorziening is daarvoor noodzakelijk. Om de stap naar een klimaat neutrale samenleving te kunnen zetten is de uitbouw en versterking van ons duurzame energienetwerk in volle gang. In het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) beschrijft het kabinet hoe Nederland een energiesysteem ontwikkelt dat past bij een klimaat neutrale samenleving. We willen nu en in de toekomst een betaalbaar, betrouwbaar, veilig, duurzaam, rechtvaardig en participatief energiesysteem. Daarom gaan we meer sturen op het samenbrengen van energievragers en -aanbieders. Zo benutten we netwerken optimaal. Waar nodig moeten netwerken worden versterkt en uitgebreid. De keuzes hiervoor maken we in samenhang met het sturen op ruimtelijk-economische ontwikkelingen, zoals woningbouw, bedrijvigheid, et cetera. Daarmee wordt energie integraal onderdeel van de ruimtelijke ordening

Samenhangende opgave

In Maasbracht en Chemelot/Graetheide komen grote samenhangende ruimtelijke opgaven in smalste strook van Nederland samen. Katalysator voor de ontwikkeling is het Programma Energiehoofdstructuur (PEH). Zicht houden op welke besluiten van het Rijk je nodig hebt om er vaart in te houden. Past als gebiedsuitwerking binnen de uitgangspunten van de Nota Ruimte. Als samenhang tussen rijksopgaven schuren, dan structurerende keuzes aan de Nota Ruimte voorleggen. Het toekomstige profiel van havens- en industriële clusters sluit zoveel mogelijk aan op het economisch profiel van het cluster (onderzoek VI) en het programma wordt afgestemd op de potentie van het cluster en het behoud van de leefbaarheid van de gebieden. Onderscheid maken in bandbreedte van programma voor de periode 2030 en 2050.

Op BOL 2024 hebben Rijk en provincie het belang van de energieknooppunten Maasbracht en Chemelot/Graetheide erkent voor de verduurzaming van de industrie in Limburg en hechten belang aan een toekomstbestendige en samenhangende ontwikkeling van deze knooppunten. Zij starten daarom op de kortst mogelijke termijn met een gezamenlijke gebiedsgerichte aanpak voor de duurzame ontwikkeling van de energieknooppunten Maasbracht en Chemelot/Graetheide waarbij omgevingskwaliteit centraal staat. Hiertoe wordt onder regie van de provincie Limburg een overkoepelende gebiedstafel ingericht. Op deze tafel worden ruimteveragende (fysieke en milieu) opgaven van lokaal, regionaal en nationale belang in beeld gebracht en afgestemd. Vanuit deze tafel zullen voorstellen worden voorbereid, met inachtneming van bestaande procedures en bevoegdheden, waardoor een dwingend proces kan worden ingezet.

In de Energievisie 1.0 van provincie Limburg is als leidend principe opgenomen "We maken fysieke ruimte voor energie" met daarbij de volgende keuzes:

- Bij het ontwerpen van het energiesysteem wordt nadrukkelijk rekening gehouden met ruimtelijke kwaliteit en beleving van het landschap.
- We stimuleren optimale samenwerking tussen (decentrale) overheden en netbeheerders t.b.v. de uitbreiding van de energie-infrastructuur o.a. met betrekking tot beschikbare ruimte, grondzaken en vergunningverlening.
- Toegang tot energie wordt als voorwaarde meegenomen bij alle ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen.
- Meervoudig ruimtegebruik heeft de voorkeur boven enkelvoudig ruimtegebruik (o.a. OER, agri-PV). We zetten actief in op het benutten van koppelkansen met andere transitie en opgaven.
- Naast de ruimtereserveringen door het Rijk wordt ruimte gereserveerd op provinciaal niveau voor (uitbreiding van) de energievoorziening en -infrastructuur.

Om aan dit principe en deze keuzes uitvoering te geven, wil de provincie Limburg in gaan zetten op het principe van Energieplanologie : strategische (bestuurlijke) afwegingen maken ten aanzien van aanbod, vraag, transport en opslag van energie, gepland in de tijd en ruimte.

Afspraken Ruimtelijk Arrangement

- Ruimtelijke ontwikkelingen kunnen niet zonder transportcapaciteit. De impact op het stroomnet moet daarom vroegtijdig worden meegewogen bij het maken van ruimtelijke plannen. Andersom is bij het programmeren van het energiesysteem belangrijk de samenhang te zoeken met het ruimtelijk toekomstbeeld. Het vinden van ruimte moet niet langer het sluitstuk zijn van planologische processen. In Limburg worden de Energievisie 1.0 (vanuit energie-systeem van nu doorkijken naar 2040) en pMiek vertaald in POVI. Energievisie 2.0 (back-casten vanuit 2050) volgt later in 2025 en wordt in een actualisatie van de POVI vertaald naar ruimtelijk beleid anno heden/komende jaren tot 2040.
 - o Via de Interbestuurlijke Samenwerkingsafspraken (ISA) worden daar in 2025 verdere afspraken over gemaakt tussen provincies, gemeenten, Rijk en netbeheerders.
- De provincie gaat scherper ruimtelijk toezien op ruimtelijke reserveringen voor het energiesysteem (vestigingsplaatsen voor grootschalige elektriciteitsopwekking en buisleidingenstroken) en zo mogelijk dit ook opnemen in provinciale ruimtelijke kaders.
- Het Rijk zet in op het verkorten van de doorlooptijden van de hoogspanningsprojecten (110kv en hoger) door het wegnemen van (juridische) knelpunten en het sneller afspreken welke bestuurlijke laag het bevoegde gezag wordt voor het betreffende project: waar mogelijk is dat de gemeente, waar nodig de provincie of het Rijk. In de op 25 maart aan de Kamer verstuurd brief is dit uitgewerkt. De provincie en het ministerie van KGG geven hier nader invulling aan voor de urgente electriciteitsprojecten in de provincie.
- Rijk en provincie Limburg werken samen om in een volgend ruimtelijk arrangement, indien mogelijk, toe te werken naar concrete afspraken over warmtenetten.
- Rijk en provincie Limburg spreken met elkaar af om het belang, de omvang en de toenemende ruimtelijke impact van de langjarige energieopgave gezamenlijk uit te dragen naar burgers en bedrijven.
- Het ministerie van Klimaat en Groene Groei is en blijft in gesprek met de provincie Limburg over de mogelijke aanleg van een CO2-buisleiding richting de Clauscentrale en Chemelot.
- Veel provincies vragen om afspraken over aftakkingen van het nationale waterstofnetwerk. Het ministerie van KGG, IPO, Netbeheer Nederland en Gasunie hebben onderzocht in welke gebieden geconcentreerde waterstofvraag kan ontstaan. Momenteel voert Netbeheer Nederland, in samenwerking met Gasunie, vervolgonderzoek uit waarin een aantal regio's met een geconcentreerde waterstofvraag nader worden bekeken. Dit onderzoek is bedoeld om een beter inzicht te krijgen in de mogelijkheden. De eerste resultaten worden in het tweede kwartaal van 2025 verwacht en zullen worden gedeeld met relevante stakeholders, zoals provincies en netwerkgebruikers. Limburg inventariseert reeds wat de waterstofvraag van cluster 6-bedrijven kan zijn. Rijk en provincie wisselen de resultaten van deze onderzoeken uit en gaan in gesprek over de betekenis, kansen, mogelijkheden en ook noodzaak voor regionale aftakkingen. Zij betrekken hier ook de netbeheerders bij.
- Rijk en provincie Limburg blijven met elkaar in gesprek over het realiseren van voldoende ruimte (fysiek en milieu) voor economie en (circulaire) energie; en meer specifiek voor de industriële clusters (in het bijzonder o.a. Chemelot) en geven gezamenlijk een vervolg aan de handelingsperspectieven uit het onderzoek 'ruimte voor verduurzaming industrie'. Daarbij hoort het beschermen wat er nu aan ruimte aanwezig is. Het betekent dat niet-havengebonden logistiek en woningbouw bij voorkeur op grotere afstand van industriegebieden wordt geplaatst en dat energie infra uitbreidingen nabij functies liggen

die de energie nodig hebben. Hiervoor wordt energieplanologie toegepast. Met de gebiedstafel Maasbracht-Graetheide wordt reeds een invulling aan gegeven.

- Rijk en medeoverheden maken de afspraak dat medeoverheden ruimte bieden aan grootschalige batterijen door deze toe te staan op locaties waar deze qua ruimtelijke voorwaarden goed passen en dat het niet congestie verhogend mag werken. Mede overheden hanteren geen algeheel moratorium op grootschalige batterijen.
- Rijk en provincie werken toe naar ruimtelijk beleid voor SMR's (met een afweging welke overheidslaag hierin het meest geschikt is).
- Rijk en provincies gaan met elkaar in gesprek over de nationale ruimtelijke opgave voor de diepe ondergrond. Middels landsdekkende regiosessies wordt ook de regionale ruimtelijke opgave in beeld gebracht voor ondergrondse activiteiten op het gebied van energie, zoals geothermie en ondergrondse opslag van waterstof.

Maasbracht-Graetheide

Momenteel wordt onder regie van de provincie, in afstemming met KGG en met ondersteuning van RVO, een plan van aanpak opgesteld voor de gebiedsgerichte aanpak(ken) van de energieknooppunten Maasbracht en Chemelot/Graetheide als uitvloeisel van de afspraken in het BOL van november 2024. Belangrijk onderdeel hiervan is het bepalen van de reikwijdte en scope van de gebiedstafel(s). Hiertoe worden in aanloop naar het finaliseren van het plan van aanpak en de start van de gebiedstafel(s) alle ruimtevragende functies in het onderhavige gebied in beeld gebracht, waarbij de gewijzigde scope van de DRC (diepe aanlanding WOZ uit de scope van de DRC, Diepe aanlandingen gaan via een nieuw te zoeken/bepalen trace) van substantieel belang is. Als opvolging van deze scopewijziging van de DRC is TenneT een onderzoek (voorverkenning) gestart hoe en waar op systeemniveau nu diepe aanlandingen te laten plaatsvinden, waarbij alle opties incl. diepe aanlandingen zoals voorzien waren in VAWOZ, op tafel liggen. Gezien de ontwikkelingen van de NR, POVI, NOVEX, lopende projectprocedures t.a.v. energieinfraprojecten en het vele voorwerk dat in de regio reeds gedaan is, én het feit dat de ruimtelijke ontwikkelingen in deze gebieden meer betreft dat alleen energieinfrastructuur, wordt de gebiedsgerichte aanpak(ken) doorgezet. Om ruimte voor de energieinfrastructuur voor de langere termijn niet te frustreren worden de vertrekpunten en eerste inzichten voor diepe aanlanding WOZ uit het programma VAWOZ (gelijkstroomverbinding naar Limburg) voorlopig als vertrekpunt genomen: no-regret aanpak. Zodra de bovengenoemde verkenning vanuit TenneT, in afstemming met Rijk en Provincie, duidelijkheid geeft zullen die laatste inzichten ingepast worden. Planning is voor de zomer de kamer te informeren en Q3 en Q4 de onderzoeken af te ronden. Q1 2026 moet de verkenning de gevraagde duidelijkheid verschaffen. De provincie Limburg heeft reeds in haar gesprekken met diverse ministeries wens-traces aangegeven.

- o De PEH strook
- o De Waterwegen
- o De A-wegen
- o De treinsporen

Daarom wordt afgesproken dat:

- Rijk en Provincie doorgaan conform de afspraken in het BOL van 2024 met de inrichting en uitvoering van de gebiedstafel(s) voor de energieknooppunten Maasbracht en Chemelot/Graetheide, waarbij de conceptuitkomsten van het programma VAWOZ t.a.v. diepe aanlanding WOZ in Limburg, als vertrekpunt worden genomen (no-regret scenario). Zodra de uitkomsten van het onderzoek van TenneT bekend zijn en na afstemming met Rijk en Provincie, zullen deze in gezamenlijk overleg ingepast worden in de gebiedstafel.

2.2.4. Bundelen en clusteren goederen en grondstoffenvervoer

Ruimtelijke strategie Voorontwerp Nota Ruimte

In het voorontwerp Nota Ruimte wordt ingezet op een nieuwe richting voor vervoer van goederen en grondstoffen. We maken de stap naar duurzame, internationale netwerken voor vervoer over spoor, water, weg en per buisleiding. Met als uitgangspunt dat de leveringszekerheid van vitale goederen te allen tijde gegarandeerd blijft. Voor het vervoer van goederen zetten we in op een multimodaal goederenvervoersysteem dat het lokale, regionale, nationale en intercontinentale systeem ondersteunt. Spoor, binnenvaart, vrachtauto's en buisleidingen hebben hier elk een rol in. De energietransitie zal leiden tot meer vervoer van waterstof en waterstofdragers zoals ammoniak. Mits goed aangelegd en onderhouden is transport via buisleidingen veilig. Hierbij dient wel rekening gehouden te worden met ordening van de ondergrond evenals de draagkracht en waterpeil. Omdat er, anders dan bovengrondse vervoerwijzen, sprake is van gesloten netwerken, is er geen interactie met ander verkeer. De buisleiding is een belangrijke modaliteit in het faciliteren van de

energietransitie. Vervoer door buisleidingen kan er ook toe leiden dat de vervoersstromen op andere modaliteiten beperkt blijven of zelfs afnemen, waardoor ruimte op andere locaties ontstaat voor andere belangrijke opgaven, zoals woningbouw of stedelijke ontwikkeling langs spoorwegen. Direct langs de transportnetwerken legt de uitstoot van geluid of (schadelijke) emissies en het borgen van de veiligheid een beslag op de beschikbare ruimte.

Samenhangende opgave

In het BOL is geconstateerd dat er bij het Rijk en de regio serieuze aandacht is voor de relatie tussen energie- en goederenstromen i.r.t. verstedelijking en veiligheid. Er lopen belangrijke energie- en goederencorridors door Brabant en Limburg. De toekomstige ontwikkeling van energie- en goederenstromen en de gedeelde ambitie voor verstedelijking in de verschillende stedelijke regio's in Brabant en Limburg vraagt om samenhangende ruimtelijke keuzes en een goede balans tussen economische ontwikkeling, bereikbaarheid, verstedelijking en leefbaarheid.

Er is bijzondere aandacht nodig is voor het vervoer van gevaarlijke stoffen (zoals ammoniak, LPG en propeen) door steden. De goederencorridor met o.a. gevaarlijke stoffen over spoor gaan via Brabantse steden/Eindhoven richting Venlo en door naar Duitsland of richting het zuiden naar Chemelot (en verder). In de toekomst is er mogelijk meer vervoer over spoor nodig voor (verduurzaming van) de industrie. De realisatie van de Delta Rhine Corridor biedt kansen om stoffen via buisleiding te transporteren. Zeker het vervoer per spoor door binnensteden vraagt aandacht. Dit is een vraagstuk dat in zijn totaliteit moeten worden beschouwd.

Limburg spreekt haar zorg uit over het recent verschenen eindadvies van het OFL Platform Spoorgoederenvervoer en Leefomgeving (commissie Remkes). In dat advies vormt de 3RX (vm IJzeren Rijn) onderdeel van de zgn goederenruit. Regio geeft aan dat dit gezien de grote negatieve impact op Limburgse binnensteden geen wenselijke oplossing is en vraagt betrokken te worden bij het kiezen van oplossingsrichtingen. Limburg vraagt het Rijk om (grensoverstijgende) verbindingen te versterken. Dit als het gaat om de 'havenwaaier' naar NW Europa, multimodale ontsluiting van de havens of treinverbindingen naar Duitsland (via Venlo-Düsseldorf) & Heerlen-Aken).

Afspraken Ruimtelijk Arrangement:

- Er bestaan diverse overlegstructuren en tafels waar rijk en decentrale overheden in gesprek zijn over onderdelen van het goederenvervoerbeleid: de beleidsagenda goederenvervoer, het Platform Spoorgoederenvervoer en leefomgeving en het Toekomstbeeld Spoorgoederenvervoer. Hier worden externe effecten op de leefomgeving van goederenvervoer in samenhang besproken.
- Als de uitkomsten daartoe aanleiding geven wordt het ook bestuurlijk besproken op de landsdelige BO's Leefomgeving en BO's MIRT. Het Rijk blijft zich inzetten om de externe effecten van goederenvervoer op de leefomgeving waar mogelijk te beperken.

Bundelen en clusteren goederenvervoer (lange termijn)

- Het rijk werkt voor de lange termijn aan ontwerpend onderzoek naar het bundelen en slim organiseren van stromen op de bestaande netwerken en overslagpunten, clusteren op en herontwikkelen van bedrijventerreinen en mogelijk strategische uitbreiding.
- Er wordt gestart met inventarisatie en analyse van goederen- en stoffenstromen en in beeld brengen van stromen in de toekomst (onder meer gerelateerd aan de economische ontwikkeling). Oplevering inventarisatie en analyse na de zomer 2025.
- Op basis van uitkomsten onderzoek komen er strategische gesprekken over de lange termijn met de provincies, waaronder Limburg. Bijdrage van provincies kan zijn actief locatiebeleid waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van preferente modaliteiten (binnenvaart, spoor). In samenhang met spoorgoederen-vervoer, binnenvaart, netwerk havens/industrie, visie Goederenvervoer. Input voor NR, beleidsagenda Goederenvervoer, enz.
- Al de bestaande tafels worden geïnformeerd over traject. De strategische inzichten landen vervolgens op de al bestaande tafels om de inzet van de partijen gelijk te schakelen. Initiatief van VRO en IenW in het kader van de Nota Ruimte en de Beleidsagenda Goederenvervoer.

2.2.5. Ruimte voor Defensie

Ruimtelijke strategie

De keuze voor waar de behoeftes van Defensie ruimtelijk kunnen worden ingepast binnen Nederland, is afhankelijk van een aantal factoren. Het effectief en efficiënt opereren van de

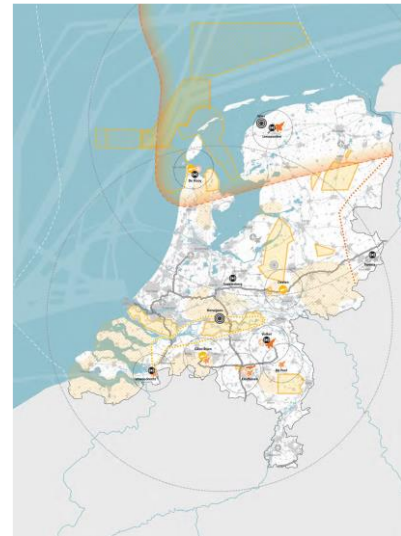
krijgsmacht staat voorop, maar draagvlak in de omgeving, de mogelijkheden en beperkingen vanuit milieu en leefomgeving, kosten en snelheid van realisatie zijn ook belangrijk. Ook is de logische ruimtelijke samenhang van defensieactiviteiten en -locaties onderling, sturend voor afweging van nieuwe en uit te breiden locaties.

Het in beeld brengen van de ruimtebehoefte, het maken van een afweging van de ruimtebehoefte voor Defensie ten opzichte van de andere opgaven en het borgen van het nieuwe ruimtegebruik van Defensie staan centraal in het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD). De ruimtelijke impact van Defensie kan soms gecombineerd worden met andere ruimtevragers, maar de activiteiten kunnen ook schuren met andere activiteiten en ontwikkelingen.

Samenhangende opgave

In kader van vrede veiligheid trekken Rijk en regio gezamenlijk op. Eind mei 2025 zijn de NPRD-voorkeurslocaties met de bovenregionale en locatie specifieke ruimtebehoeften als onderdeel van het Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie gepresenteerd (zie tekst BOL).

Over deze behoeften zijn ambtelijke en bestuurlijke gesprekken gevoerd in het kader van het NPRD en zijn afspraken voor het vervolg gemaakt. In de besluitvorming is een afweging met andere ruimtelijke opgaven (zoals landbouw en natuur, energie, woningbouw) gemaakt. De locatiekeuzen van het kabinet zijn onderdeel van de ontwerp beleidsvisie Ruimte voor Defensie en zullen landen in de Nota Ruimte.

Voor Provincie Limburg gelden de volgende (bovenregionale) behoeften:

Bovenregionaal

- V – oefenterrein de Weerterheide
- XI – bestaand laagvlieggebied (B1) uitbreiden en intensiever gebruiken; aanwijzing van nieuw laagvlieggebied (N1);

Regionaal

- ingebruikname van Nassau-Dietzkazerne vanaf 2028;
- uitbreiding van oefenterrein de Weerterheide in westelijke, zuidelijke en oostelijke richting (zoekgebieden B, C en D) met 322 ha;
- uitbreiding van graafmogelijkheden op oefenterrein de Weerterheide;

Na publicatie van de voorlopige voorkeurslocaties volgt een inspraakronde die nog voor de zomervakantie wordt afgerond. Alles is er op gericht om nog dit jaar het definitieve programma gereed te hebben.

Vanuit de provincie Limburg is in april 2025 de Defensie Agenda gepubliceerd. In deze agenda spreekt Limburg de ambitie uit om een strategisch partnerschap met Defensie aan te gaan. De Provincie wil helpen om de veiligheidsuitdagingen waar Nederland en Europa in deze tijden voor staan, het hoofd te bieden en tracht daarmee tegelijkertijd de eigen maakindustrie, innovatiekracht, onderwijssector en arbeidsmarkt te versterken. Deze Limburg Defensie Agenda wordt – nu en in de toekomst – (aan)gevuld met ambities, afspraken en projecten die zich concentreren binnen de thema's faciliteiten & ruimte, industrie, productie & innovatie, en transport & logistiek.

Afspraken Ruimtelijk Arrangement :

- Rijk en provincie werken de inpassing van de gekozen bovenregionale voorkeurslocaties in een gezamenlijk proces uit, waarbij koppelkansen met andere ruimtelijke opgaven aanleiding kunnen zijn om de realisatie van de behoeften onderdeel te maken van een gezamenlijk gebiedsproces, waarbij, indien relevant, gebruik gemaakt wordt van reeds lopende interbestuurlijke gebiedsprocessen (NOVEX-gebieden (incl. de Uitvoeringsagenda's), verstedelijkingsstrategieën etc.).

Ontwerpend onderzoek vormt de volgende fase van het NPRD. De verantwoordelijk van deze verdere uitwerking naar uiteindelijk vergunningen ligt bij Defensie. Brabant en Limburg hebben echter veel kennis en ervaring met ontwerpend onderzoek. Kijkend naar de geopolitieke

ontwikkelingen en extra investeringen op Defensie inter- en nationaal moeten we breder en verder kijken dan alleen deze NPRD en met elkaar ontdekken en verkennen wat er ruimtelijk nodig is om dit waar te maken inclusief opgaven als weerbaarheid, economie en infra.

- Rijk (VRO en Defensie) Limburg en Brabant verkennen met elkaar de mogelijkheid van het inrichten van een ontwerpafel vrede en veiligheid. Hierin brengen Rijk en regio expertise bij elkaar om slagkracht te vergroten. Uitgangspunten bij de ontwerpafel zijn;
 - De ontwerpafel werkt op verschillende schaalniveaus.
 - De ontwerpafel zal verkennen wat er op de schaal van Zuid-Nederland ruimtelijk nodig is t.b.v. Defensie-economie, weerbaarheid en mobiliteit/infrastructuur
- Op basis van de uitkomsten NPRD zal gezamenlijk een select aantal gebiedsgerichte ontwerpende onderzoeken wordt gestart zodat gezamenlijk gekeken kan worden naar oplossingen en evt. schuulpunten tijdig kunnen worden opgepakt. Wanneer beschikbaar worden de uitkomsten Nota Ruimte hier ook in betrokken.
- Voor het verkennen van de ontwerpafel zal na BO leefomgeving en na overleg over ontwerp NPRD, voor het zomerreces 2025 besloten worden wat de scope is van de ontwerpafel, welke onderzoeken nodig zijn en wat dit betekent qua inzet van tijd en middelen.

2.2.6. Water: zoetwaterbeschikbaarheid, kwaliteit en veiligheid

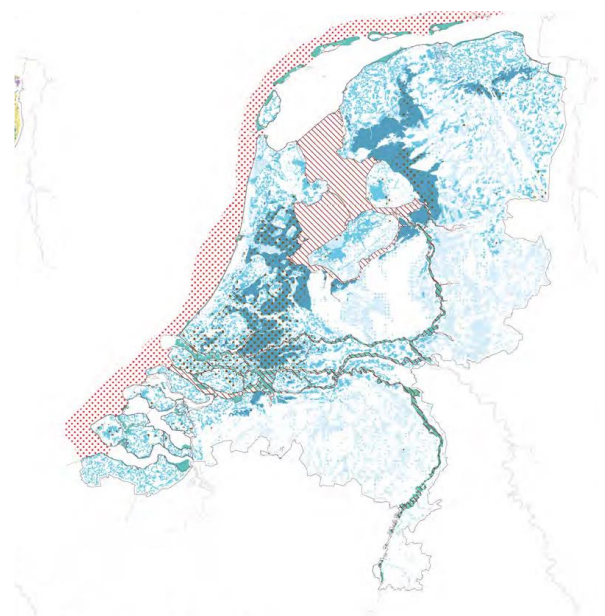
Ruimtelijke strategie voorontwerp Nota Ruimte

Strategie van faciliteren en optimaliseren watersysteem is niet lang houdbaar. Nederland moet zich structureel aanpassen aan de veranderende omstandigheden. De zoetwaterverdeling en bodemtype bepalen de condities en mogelijkheden in gebieden. Dit heeft gevolgen voor natuur en landbouw, energietransitie en economie, drinkwater en verstedelijking en transport over rivieren. Bij ruimtelijke afwegingen rekening houden met water en bodem.

Systeemkeuzes van Deltaprogramma en Nota Ruimte worden in samenhang genomen. Rijk en provincies bepalen samen de toekomstige condities van het samenhangende water- en bodemsysteem

Samenhangende opgave

Nieuwe klimaat- en deltasceario's laten zien dat er op termijn onvoldoende zoetwater beschikbaar is om alle opgaven te kunnen realiseren. Het is duidelijk dat de zoetwatervraag enorm toeneemt, systeemkeuzes in het hoofd- en regionale watersysteem nodig zijn en condities in bepaalde gebieden onvermijdelijk zullen veranderen. Rijk en regio erkennen de noodzaak samenhangende richtinggeevende keuzes voor de nationale zoetwaterverdeling en de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland.

In juli 2021 kreeg Limburg te maken met extreme neerslag en hoogwater. Het water in de Limburgse beken en de afvoer van de Maas steeg tot recordhoogten. Overstromingen op verschillende plekken zorgden voor veel schade aan huizen en bedrijven. De overheden in Limburg maakten daarom de afspraak om hiervoor samen te werken. Met steun van het Rijk startten zij het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL). Via het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL) is de regio samen met het Rijk aan de slag met de invulling van concrete maatregelen en ruimtelijke instrumenten op het gebied van wateroverlast en waterveiligheid in het regionaal watersysteem. De focus ligt daarbij op de stroomgebieden van Roer, Geul en Geleenbeek.

Naast waterveiligheid heeft de Zuidelijke rekenkamer ook naar toekomst voor drinkwater gekeken voor Limburg. Belangrijke kernpunten uit dat rapport zijn ;

- Momenteel is er in Limburg geen drinkwatertekort in kwantitatieve zin. Naar de toekomst toe is de drinkwatervoorziening echter kwetsbaar en zijn op korte termijn prioriteit en actie vereist.

- De kwaliteit van het water voor de drinkwaterproductie in Limburg is onvoldoende. De onvoldoende kwaliteit leidt tot extra kosten om schoon drinkwater te produceren, die komende jaren zonder maatregelen verder dreigen op te lopen.

Tot slot is de kwaliteit van het water een groot vraagstuk in Limburg. Een voorbeeld hiervan is de diepere grondwaterlagen van de Roerdalslenk, welke zijn aangewezen als strategische grondwaterreserve, zowel provinciaal (ASV) als nationaal (NGR). Autonome afname van de watervoorraad in deze reserve betekent dat deze feitelijk niet als reserve kan worden ingezet (conform KRW). Dit maakt het belang van behoud ('beschermen om te blijven') drinkwater-winpunten essentieel.

Afspraken Ruimtelijk Arrangement

Woningbouw en drinkwater

- Het Rijk werkt, in samenwerking met de betrokken decentrale overheden en instanties, aan de uitvoering van het Actieprogramma Beschikbaarheid Drinkwaterbronnen 2023-2030.
- Het Rijk vraagt Provincie Limburg om drinkwaterbeschikbaarheid mee te nemen als randvoorwaarde bij nieuwe ontwikkelingen van de woningbouw.
- Het Rijk vraagt Provincies en gemeentes om drinkwaterbedrijven vroegtijdig te betrekken bij de planvorming voor grootschalige woningbouw, zodat de drinkwatervoorziening afgestemd kan worden op een toenemende vraag en/of (drink)waterbesparing onderdeel kan zijn bij de bouw van woningen in regio's waar een drinkwatertekort dreigt. Daarmee wordt gevraagd om rekening te houden met toekomstige ruimtelijke reserveringen voor drinkwaterwingebieden en aanvullende infrastructuur. Zo wordt tijdig een koppeling gemaakt tussen de nieuwe woningbouw en de drinkwatervraag die daaruit voortkomt.
- In gesprekken hierover is het van belang om aan te sluiten bij de daarvoor bestemde zoetwatertafel van het Deltaprogramma Zoetwater, waar zowel Rijk, decentrale overheden en drinkwaterbedrijven vertegenwoordigd zijn.

Zoetwaterbeschikbaarheid

Zoetwater is niet meer vanzelfsprekend overal altijd beschikbaar. Wetenschappelijke inzichten en scenario's laten zien dat de zoetwaterbeschikbaarheidsopgave groeit. In aanvulling op de inzet op optimalisatie van het watersysteem zullen alle watergebruikers en alle gebieden zich ook ruimtelijk moeten aanpassen aan de veranderende omstandigheden.

- Rijk en provincie Limburg delen de opvatting dat het belangrijk is om rekening te houden met waterbeschikbaarheid. In Limburg is opgenomen in het ruimtelijk voorstel water en bodem sturender te zien bij ruimtelijke opgaven.
- Rijk en provincie werken met gemeenten, waterschappen, Rijkswaterstaat en verschillende maatschappelijke organisaties samen in het Deltaprogramma Zoetwater om weerbaarder te worden tegen zoetwatertekort. De voorkeursvolgorde voor regionaal waterbeheer uit de Nationale Omgevingsvisie is daarbij richtinggevend. Uitgangspunt is dat de vraag naar water wordt afgestemd op de beschikbaarheid zowel in de toedeling van watervragende functies aan gebieden als door in te zetten op een zuinige omgang met water.
- Provincie Limburg zet in op het duurzaam in balans brengen van watervraag en -aanbod, waarbij onder andere rekening wordt gehouden met nieuwe watervragers, zoals waterstoffabrieken; Hierbij gaan provincies de regionale waterbeschikbaarheid en toekomstige watervraag verder in kaart gaan brengen inclusief maatregelen hoe daar op een toekomstbestendige manier mee om te gaan (denk hierbij aan benutten zout- en brakwater in combinatie met ontzilting, benutten effluent rioolwaterzuiveringsinstallaties, benutten restwarmte), in lijn met het gepubliceerde onderzoek van KGG over voldoende water voor elektrolyse.
- Provincie Limburg zet in op de verbinding tussen het ruimtelijk domein en de regionale zoetwaterstrategie door de gevolgen van afnemende zoetwaterbeschikbaarheid ruimtelijk te vertalen;
- Rijk en provincie Limburg bespreken zo nodig de ruimtelijke vertaling van de zoetwateropgave op de daarvoor bestemde bestaande tafels, inclusief in het Bestuurlijk Platform Zoetwater.
- In het Deltaplan Zoetwater staan concrete maatregelen en onderzoeken met betrekking tot de beschikbaarheid van zoetwater in Nederland. Het Rijk en de zoetwaterregio's stellen samen het Deltaplan vast.
- Concrete maatregelen en onderzoeken om zoetwaterbeschikbaarheid te vergroten worden via de zoetwaterregio's besproken in het Bestuurlijk Platform Zoetwater. Provincies kunnen via dit reguliere spoor voorstellen voor concrete maatregelen en onderzoeken doen. Besluitvorming hierover vindt plaats in het kader van de Herijking van het Deltaprogramma Zoetwater en het Nationaal Waterprogramma.

Uitwerken samenhangende visie Rivierengebied

- Provincies en waterschappen leveren via de Deltaprogramma's Rijn en Maas een bijdrage aan het programma Ruimte voor de Rivier 2.0. Zij brengen in beeld wat de interactie is tussen hoogwater op de grote rivieren en hoogwater op de zijrivieren, welke oplossingen er in de zijrivieren zelf zijn en welke bijdrage Ruimte voor de Rivier 2.0 zou kunnen leveren.
- Vooruitlopend op uitspraken in het rijk-regioprogramma Ruimte voor de Rivier 2.0 is het voor Provincie Limburg verstandig om ruimte vrij te houden bij (toekomstige) knelpunten in de waterafvoer van de grote rivieren nabij steden. De samenwerking met de provincies loopt via het Deltaprogramma Maas (Noord-Brabant, Limburg en Gelderland).

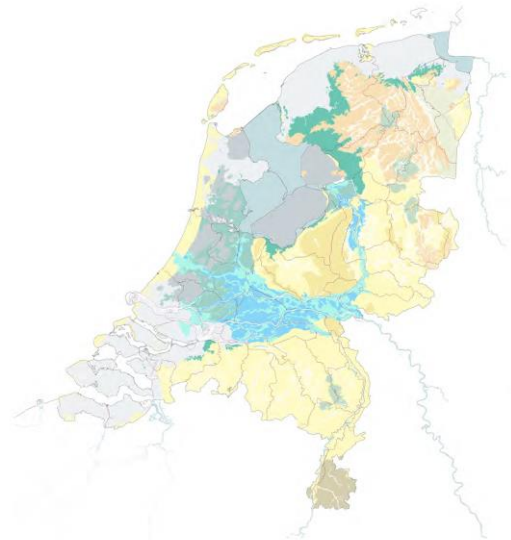
Waterveiligheid

- Via het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL) is de regio samen met het Rijk aan de slag met de invulling van concrete maatregelen en ruimtelijke instrumenten op het gebied van wateroverlast en waterveiligheid in het regionaal watersysteem.

2.2.7 Ruimte voor landbouw en natuur

Ruimtelijke strategie

Met de aanpak Ruimte Landbouw en Natuur wordt er gericht gewerkt aan wettelijke doelen en een toekomstperspectief komt voor de landbouw. Er wordt voor de uitvoering samen met medeoverheden en partijen uit het veld gewerkt langs drie sporen. In het eerste spoor worden er gebiedsgerichte en ruimtelijke beleidsinstrumenten ontwikkeld. Het tweede spoor richt zich met name op ondersteuning van aanpak RLN in de gebieden met de grootste opgave (beekdalen, gebieden rondom kwetsbare Natura 2000-gebieden, de veenweiden en de gebieden waar gewerkt moet worden aan de vermindering van de uit- en afspoeling van nitraat, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen uit de landbouw naar het grondwater) en het derde spoor wordt ervoor gezorgd dat de lessen die geleerd worden ook gebruikt worden voor bijsturing van de instrumenten en ondersteuning. De structurele middelen die beschikbaar zijn voor het stelsel van Agrarisch Natuurbeheer (ANB) zijn hier belangrijk voor.

Samenhangende opgave

In het BOL is de eerste generatie RUIA voor NOVEX de Peel vastgesteld. In dit gebied stapelen de vraagstukken van o.a. natuur (hoogveen), landelijk gebied, leefbaarheid zich op. Daarnaast is er een NOVEX Zuid-Limburg. Deze regio herbergt een voor Nederland karakteristiek landschap met unieke soorten en habitattypen. Bijzonder is ook dat deze regio voor meer dan 95% grenst aan het buitenland.

In Limburg wordt gewerkt aan actualisatie van de POVI en de daaruitvolgende Omgevingsverordening. De Ontwikkelperspectieven voor de twee Limburgse NOVEX-gebieden (De Peel en Zuid-Limburg) vormen een belangrijke bouwsteen, evenals de ontwerpende onderzoeken van de drie Limburgse regio's. Deze POVI wordt in december 2025 vastgesteld, en houdt zoveel mogelijk rekening met nationale en regionale ontwikkelingen, maar streeft naar het maken van keuzes en duidelijkheid. De provincie wil dat we als overheden de agrarische ondernemers duidelijkheid bieden Welke ontwikkelingsrichting(en) bieden op welke plekken perspectief voor een duurzame toekomst voor hun bedrijf en hun bedrijfsopvolgers. Daarvoor vindt de provincie Limburg het belangrijk om in het beleid keuzes te maken voor de bedrijfsontwikkeling op lange termijn. In het kader van de huidige actualisering van de provinciale omgevingsvisie werkt de provincie Limburg vanuit de kenmerken en identiteit van het gebied aan drie land- en tuinbouwgebieden. In elk van deze drie gebieden is de land- en tuinbouw de hoofdgebruiker, maar dient de bedrijfsvoering wel afgestemd te worden op de kansen en kwetsbaarheden die het gebied kenmerken. In de drie zones wordt rekening gehouden met 1) primaire landbouwbelangen, 2) een gestapelde opgave voor natuur, water, milieu, landschap en landbouw en 3) belangen van bewoners.

In Limburg wordt de kracht van de gebiedsgerichte aanpak benadrukt, zoals ook in NOVEX de Peel reeds wordt samengewerkt. Voor het slagen van de gebiedsgerichte aanpak, wordt nog gezocht naar een passend instrumentarium. Het Limburgs Programma Landelijk Gebied wordt momenteel doorontwikkeld naar een Limburgs Offensief Stikstof (LOS). Met het 'Limburgs Offensief Stikstof' (LOS) werkt Limburg om aan de instandhoudingsdoelstellingen voor de Natura 2000-gebieden te voldoen én om de vergunningverlening weer van het slot te krijgen. Het LOS staat voor een geborgde aanpak voor stikstofreductie en natuurherstel. Streven is om dit programma in het najaar 2025 vastgesteld te hebben.

Afspraken Ruimtelijk Arrangement

Ruimte voor landbouw en natuur

- Provincie Limburg heeft in het Ruimtelijk Voorstel aangegeven met het Rijk afspraken te willen maken over strategische keuzes voor de toekomst van het landelijk gebied.
- In verband met de vervolgbrief RLN en de ontwerp-Nota Ruimte wordt de kern van de inzet op ruimtelijke keuzes voor landbouw en natuur de komende periode bepaald. Vanuit het Rijk herkennen we de oproep vanuit medeoverheden om wederzijdse steun in het maken van lastige keuzes en het belang van begrip en ruimte voor het daarvoor benodigde proces. Met de recente ontwikkelingen op stikstof en het werk van de Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel is op dit dossier nu veel in beweging. De ruimtelijke inzet met RLN zal in de komende maanden verder vorm krijgen.
- In het BO Landelijke Gebied van 27 maart zijn afspraken gemaakt over de betrokkenheid van provincies bij de uitwerking van RLN en de ruimtelijke keuzes. We willen het bestaande contact tussen Rijk en medeoverheden over ruimtelijke keuzes voor landbouw en natuur versterken. In de komende periode starten we ambtelijk niveau als Rijk en koepels een verkenning naar hoe ruimtelijke sturing vanuit verschillende overheden, rekening houdend met ieders taken, verantwoordelijkheden en de afhankelijkheden daarin, vorm kan worden gegeven.
- Rijk en provincie Limburg herbevestigen hierbij dat LVVN en de provincies ambtelijk in gesprek blijven over de uitwerking van de ruimtelijke keuzes voor het landelijk gebied.
- Uitwerking en besluitvorming over eventuele interbestuurlijke afspraak i.v.m. ruimtelijke keuzes voor landbouw en natuur in het landelijk gebied loopt in beginsel via de BO Landelijk Gebied lijn. Deze keuzes en afspraken worden vervolgens betrokken bij het NOVEX proces met de cyclus van ruimtelijke arrangementen. Het NOVEX proces wordt ingezet om de keuzes voor het landelijk gebied in samenhang met andere ruimtelijke opgaven te bekijken en te wegen.
- We blijven samenwerken aan Novex de Peel, afspraken worden in dit kader apart geagendeerd op het BOL 25.

2.2.8 Cultuurlandschappen

Het Rijk is bij ruimtelijke opgaven goed opdrachtgever en betreft cultureel erfgoed in een vroeg stadium bij de planvorming, uitvoerings-, inrichtings- en beheervraagstukken van ruimtelijke ontwikkelingen. Hiervoor worden passende instrumenten ingezet zoals de gebiedsbiografie en ontwerpend onderzoek. We kiezen daarbij vanaf de start voor een ontwikkelingsgerichte en erfgoedinclusieve benadering van de ruimtelijke opgaven, die inzet op de realisatie van transities met oog voor de bestaande kwaliteiten van gebieden en met de juiste schaal en vormgeving. Het gezamenlijke doel is het zorgen voor een balans tussen het inpassen van grote ruimtelijke opgaven, zoals woningbouw, economie en (energie-infrastructuur), en het behouden, benutten en versterken van ons cultureel erfgoed.

Afspraken ruimtelijk arrangement

- OCW en de provincies werken daarvoor samen aan heldere en wederkerige procesafspraken over een effectieve (kwaliteitsverhogende) doorwerking van erfgoedbeleid bij ruimtelijke en andere gerelateerde opgaven.
- Voor een selectie van waardevolle landschappen zullen Rijk en provincies de kernkwaliteiten uitwerken. Het Rijk zal rekening houden met deze kernkwaliteiten in rijksprogramma's en projecten, met als doel het duurzame kwaliteitsperspectief van deze waardevolle landschappen te vergroten en de koppelkansen te benutten.
- Het Rijk houdt wat betreft de staat van het cultureel erfgoed (inclusief cultuurlandschap) vinger aan de pols met behulp van de erfgoedmonitor, de monitor landschap, de PBL planmonitor NOVI en de Monitor NOVI.
- De provincies werken, waar dat nog niet is gebeurd, uit wat de gebiedsspecifieke landschappelijke kwaliteiten en onderliggende waarden zijn. Ze leggen deze conform de

Omgevingswet vast in ruimtelijk beleid en zorgen ervoor dat er bij de ruimtelijke opgaven rekening wordt gehouden met cultureel erfgoed en landschapskwaliteiten.

- Rijk en provincie werken de concrete uitwerking van waardevolle landschappen en kernkwaliteiten en de doorwerking ervan in nadere afspraken de komende periode uit.
- OCW en de provincies onderzoeken samen hoe gemeenten ondersteund kunnen worden bij de rekening houden met cultuurlandschappelijke waarden in omgevingsplannen en -visies. OCW zet hiervoor Erfgoed en Overheid in en heeft daarnaast handreikingen, good practices en voorbeeldregels ter beschikking. Waar dit reeds gebeurd is, continueren ze hun beleid.

Behoud van grasland in het heuvellandschap

- In het kader van toekomst van de boeren in Zuid-Limburg én behoud en uitbreiding van natuur. Rijk en provincie voeren gesprekken hierover. Dit leidt mogelijk tot een onderzoeksafpraak naar ruimtelijk maatwerk van cultuurlandschap.

2.2.9 Grensoverschrijdende RO

Ruimtelijke strategie

Het meerkernige systeem in heel Nederland vormt tezamen het stedelijk netwerk Nederland. Zoals in het vorige deel al omschreven heeft elke regio zijn eigen ontwikkelpotentie en -opgave, waarmee ze allemaal een eigen rol spelen in de versterking van het netwerk als geheel. In 2050 vullen stedelijke regio's in Nederland elkaar aan in economisch profiel en aanbod aan typen woonmilieus, waarmee ze elkaar versterken. Op een hoger schaalniveau is het stedelijk netwerk Nederland onderdeel van het Noordwest Europese netwerk van mondiaal toonaangevende metropoolregio's Parijs, Londen, Brussel en Frankfurt. Deze liggen op slechts een paar uur reizen en zijn via hogesnelheidslijnen en het Europese hoofdwegennet met Nederland verbonden. Ten behoeve van de versterking van het stedelijk netwerk Nederland als geheel en versterking van de positie binnen Noordwest-Europa zetten we in op goede interregionale en internationale verbindingen tussen stedelijke regio's binnen Nederland en internationaal.

Samenhangende opgave

In het Ruimtelijk Voorstel Limburg worden verschillende vragen aan het Rijk gesteld m.b.t. grensoverschrijdende vraagstukken (zowel i.v.m. de buitenlandse bijdrage aan problemen op het gebied van stikstof, waterveiligheid, droogte en waterkwaliteit als met oog op kansen op het gebied van energie, mobiliteit en economie w.o. Einstein Telescoop; over het organiseren van het gesprek met de buitenlandse partners en over belemmerende regelgeving).

In het DO Novex Limburg is gesproken over grensoverschrijdende RO in Limburg. Geconstateerd kan worden dat dit overal in terug komt, maar dat focus en scherpheid in de vraagstukken nog ontbreken. Het gaat om thema's als wonen, stikstof, water, bruinkoolwinning, kennis-economie, energie, CE. Daarom wordt afgesproken om de focus te leggen op de economische potentie.

Ook is de internationale samenwerking besproken. België, Duitsland, Nederland zitten bestuurlijk, ruimtelijk en daarmee in het planologisch handelen anders in elkaar. Er is reeds contact met de autoriteiten van de buurlanden. De samenwerking die er is met de autoriteiten in onze buurlanden, dus met die van Noordrijn-Westfalen, Wallonië, Vlaanderen en Nedersaksen, onze samenwerking over de grens, wordt voortgezet. De samenwerking met Duitsland en Vlaanderen lopen goed. Met Wallonië is het wat lastiger.

Afspraken DO NOVEX

Met economische bril kijken naar de potentie grensoverschrijdende samenhang.

In de verdere uitwerking van het thema grensoverschrijdende RO input betrekken van 'Elke regio telt'.

Afspraken Ruimtelijk Arrangement

Potenties van grensoverstijgende samenwerking

- De internationale en grensoverschrijdende relaties worden meegenomen in de verdere uitwerking van de verstedelijkingsstrategie Limburg Centraal. Zo ook de potentie en betekenis van de "rode lobben" in het VISTA model richting Luik en Aken.

Verdere doorwerking Grensoverschrijdend samenwerken in NPVR (Elke regio telt)

- Rijk zal blijvend investeren aan goede samenwerkingsrelaties en betrokken zijn in grenslandagenda's, ook in Wallonië. We zullen tot focus en fasering in de samenwerking moeten komen. In het programma NPVR zullen onderdelen van het thema grensoverschrijdende relaties verder uitgewerkt worden.

2.2.10 Data-uitwisseling

Ruimtelijke opgave

Tegenwoordig werken nationale en internationale organisaties voornamelijk digitaal. Dit heeft impact op de manier waarop informatie wordt opgeslagen. De fysieke leefomgeving wordt tegenwoordig ook digitaal vormgegeven. Het opbouwen van een sterke informatiepositie op basis van feitelijke gegevens (data) is daarbij cruciaal. Daarbij komt het voor dat de manier van dataopslag, de mogelijkheden om data wel of niet te delen, of de beschikbaarheid van gegevens, leiden tot vertragingen en miscommunicatie tussen verschillende overheden.

Eén van de overkoepelende doelen van programma NOVEX is het verbeteren van de samenwerking tussen Rijk en regio op de ruimtelijke ordening. Goede, passende en snelle data-uitwisseling en een betrouwbare en gedeelde informatiebasis tussen betrokken partijen zijn daarvoor essentieel. Betere uitwisseling van data draagt ook bij aan gelijkmatige werkwijzen, het maken van een gezamenlijk begrippenkader en duidelijkere afspraken. Afspraken over data dragen ook bij aan de mogelijkheden om de afspraken in het Ruimtelijk Arrangement te monitoren. Daarnaast draagt de uitwisseling van data bij aan een ruimere beschikbaarheid van data voor onderzoek waarover we afspraken maken in dit Arrangement.

Uitwerking

De eerste actie is om zoveel mogelijk kennis op te doen bij Rijk en regio over hoe wij in de huidige situatie omgaan met dataopslag, data delen en het vormen van 'digital twins'. Bij de uitwerking hiervan sluiten het rijk aan bij de samenwerking van de provincies in het IPO-programma Digitalisering en de interbestuurlijke meerjarenvisie 'Zicht op Nederland'. Op die manier maken we maximaal gebruik van wat al ontwikkeld wordt en borgen we dat de acties onder dit programma voldoen aan provinciale, nationale en Europese afspraken en standaarden.

Onderdeel van de uitwerking is verbetering van de uitwisseling van data. Voor het Rijk is het belangrijk om kennis op te doen over haar specifieke (on) mogelijkheden in het delen van data, monitoring en voor het creëren van een digital twins. Daarnaast is het bij het creëren van digital twins belangrijk om de bestaande data goed op orde te hebben, te voldoen aan de 'Open standaarden van Forum Standaardisatie'.

Afspraak Data-uitwisseling

- Rijk en regio zorgen voor goede data-uitwisseling, zodat deze meer kan worden gebruikt voor onder andere monitoring en zodat we met gelijke data de "de wereld" digitaal op te bouwen om de gevolgen van bepaalde keuzes/ingrepen te kunnen laten zien. Een middel hiervoor is digital twinning.

3. Overige aspecten van te maken afspraken

3.1 Betrokkenheid gemeenten, waterschap

In Limburg zijn gemeenten (via regio vertegenwoordigers) en waterschap betrokken bij de DO's Novex waar is toegewerkt naar het ruimtelijk arrangement. Gemeenten en het waterschap worden geïnformeerd over de afspraken die in dit Ruimtelijk Arrangement zijn gemaakt. Over de voortgang zullen ze eveneens worden geïnformeerd door de Provincie. Aandachtspunten bij de uitwerking van de hierin gemaakte afspraken bespreekt de provincie met hen en brengt dit in in de jaarlijkse NOVEX-overlegcyclus.

3.2 Monitoring & Voortgang

Het ruimtelijk arrangement is de eerste in een cyclisch proces. We blijven met elkaar samenwerken aan de integrale ruimtelijke ontwikkeling. Na vaststelling blijven we gezamenlijk deze eerste ruimtelijke arrangementen doorlopend optimaliseren. Daarnaast zullen we het maak- en afstemmingsproces van de ruimtelijke arrangementen na vaststelling met elkaar gaan evalueren. De voortgang van de gemaakte uitwerkingsafspraken wordt in samenhang besproken in de jaarlijkse NOVEX-overlegcyclus van DO-NOVEX en DG-overleggen en het BO Leefomgeving.

3.3 Looptijd afspraken

De looptijd van de gemaakte afspraken is 1 jaar. Tijdens het BO Leefomgeving 2026 wordt de stand van zaken besproken en wordt het Ruimtelijk Arrangement waar nodig geactualiseerd en/of voortgezet. Zo ontstaat er een 'rollende agenda' binnen een cyclisch overlegproces.

4 Ondertekening door MVRO en gedeputeerde Ruimte, provincie Limburg

Rijk en Provincie willen Limburg toekomstbestendig maken met een aantrekkelijke, veilige en gezonde leefomgeving voor nu en toekomstige generaties. Samenwerken aan de opgaven maakt dat we inzetten om de ruimte hierin zo optimaal mogelijk te benutten. Rijk en regio sturen op een samenhangende ruimtelijke ontwikkeling en een rechtvaardige verdeling van de schaarse ruimte.

De Provincie Limburg en Rijk willen concrete ruimtelijke keuzes maken én vaart maken met de uitvoering. Hiervoor zullen Rijk en regio de integrale ruimtelijke keuzes identificeren en arrangeren om te komen tot uitvoeringsafspraken. Rijk en regio zijn daarmee al op de goede weg met het maken van o.a. de uitvoeringsagenda's voor Novex De Peel en Zuid Limburg, de gebiedstafel Maasbracht-Graetheide, Programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg en de ontwikkeling van de verstedelijkingsstrategie Limburg Centraal. Met en in dergelijke gezamenlijke integrale gebiedsgerichte benaderingen worden de ruimtelijke keuzes concreet en zijn alle overheden vanuit hun rol en kracht betrokken.

Om op het geheel te blijven sturen en vaart te maken met het arrangeren van de ruimtelijke keuzes zetten Rijk en provincie het ruimtelijk arrangement in. Dit is een adaptief instrument dat elk jaar wordt aangepast en het overzicht biedt van de belangrijkste opgaven die er spelen en hoe Rijk en Provincie hierop samenwerken en deze beleidsmatig invullen (met hun omgevingsvisies en programma's). Dit biedt de kans om beleid en uitvoering te synchroniseren en doorbraken op samenhangende keuzes te realiseren.

De minister van VRO heeft het voornemen om de Ontwerpnota Ruimte na de zomer van 2025 naar de TK te sturen. Voor de provincie Limburg wordt in 2025 de POVI herzien. De geactualiseerde POVI is op 26 mei 2025 in ontwerp door Gedeputeerde Staten vrijgegeven voor formele inspraak en is gepland om in december 2025 door Provinciale Staten te worden vastgesteld. Na het openbaar maken van de ontwerp Nota Ruimte en ontwerp POVI zullen Rijk en Provincie Limburg bekijken of het arrangement aangepast dient te worden. Mochten hier bestuurlijk zaken uit voortkomen, dan worden deze op het volgende BOL behandeld of extra bestuurlijk overleg ingeregeld.

Na vaststelling blijven we gezamenlijk deze eerste ruimtelijke arrangementen doorlopend optimaliseren. Daarnaast zullen we het maak- en afstemmingsproces van de ruimtelijke arrangementen na vaststelling met elkaar gaan evalueren.

Rijk en Provincie Limburg stellen het eerste ruimtelijk arrangement voor Limburg vast. Het ruimtelijk arrangement zal o.a. op basis van de Nota Ruimte en POVI Limburg in het BOL 2026 worden herijkt.

Den Haag 11 juni 2025

.....

Mona Keijzer,
Minister van Volkshuisvesting
en Ruimtelijke Ordening

.....

Michael Theuns,
Gedeputeerde Limburg